

Prof. dr hab. Piotr Biliński
Instytut Spraw Publicznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

Kraków, 27 III 2024 r.

Opinia o dorobku i najważniejszym osiągnięciu naukowym dra Zbigniewa Landowskiego, pt. *Arabistyka w PRL (1945-1990). Narodziny, historia, modernizacja*, Lublin 2021, ss. 690; *Arabiści w Polsce (1945-1990)*, Lublin 2023, ss. 1075.

Dr Zbigniew Landowski (ur. 1958), obecnie pracownik Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego, jest absolwentem studiów arabistycznych na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie w 2003 roku obronił pracę magisterską. Doktorat nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa - arabistyki obronił w 2006 roku. Dysertację doktorską pt. *Chronotopy w utworach dramatycznych Sa'd Allaha Wannusa*, napisał pod kierunkiem prof. Ewy Machut-Mendeckiej. Recenzentami byli prof. Ewa Górską i prof. Marek M. Dziekan. Po uzyskaniu doktoratu habilitant rozpoczął pracę w Instytucie Orientalistycznym macierzystej uczelni. W 2013 roku przeniósł się do Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego, gdzie pracuje do dziś. W międzyczasie prowadził zleczone wykłady w kilku uczelniach państwowych m.in. na Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej, Szkole Wyższej Psychologii Społecznej, Studium Europy Wschodniej UW.

Po osiemnastu latach od obrony doktoratu, dr Zbigniew Landowski przedstawił swój dorobek do oceny w postępowaniu habilitacyjnym, w tym listę publikacji, obejmującą 6 monografii, 21 rozdziałów w monografiach naukowych, 10 artykułów w mało znaczących czasopismach naukowych, co łącznie daje 37 pozycji. Po bliższym zapoznaniu się z jego twórczością naukową można dojść do

wniosku, że choć jest ona obszerna ilościowo, to wzbudza wątpliwości jej wartość merytoryczna.

Najważniejsze w dorobku habilitanta są dwie autorskie monografie: *Arabistyka w PRL (1945-1990). Narodziny, historia, modernizacja*, Lublin 2021, ss. 690; *Arabiści w Polsce (1945-1990)*, Lublin 2023, ss. 1075. Pierwsza z prac omawia zagadnienia związane z arabistyką, wykładaną w czasach PRL-u na Uniwersytecie Jagiellońskim i Warszawskim. Autor wspomina także o innych jednostkach naukowych, takich jak PAN oraz muzea i biblioteki, gdzie prowadzono badania naukowe w zakresie arabistyki. Narrację konstruuje na podstawie szerokiej kwerendy źródłowej, a także relacji ustnych żyjących arabistów. Książka składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, epilogu, kalendarium, indeksu osobowego, angielskiego streszczenia, trzech aneksów, bibliografii, wykazu tabel i spisu ilustracji. W pierwszym rozdziale autor zupełnie niepotrzebnie opisuje reformy szkolnictwa wyższego w czasach PRL, ponieważ temat ten posiada bogatą literaturę przedmiotu, którą należało jedynie pokrótce omówić w kilku akapitach lub przypisach, tak aby zainteresowany czytelnik wiedział, gdzie może znaleźć więcej informacji. W pracy naukowej należy wystrzegać się powtarzania znanych z literatury przedmiotu faktów, tylko starać się wносить rzeczy nowe, opracowane w oparciu o nieprzebadane dotychczas źródła. Oczywiście można przywoływać cytowane wcześniej przez innych badaczy materiały, ale należy je inaczej zinterpretować, lub też położyć nacisk na niewypukłone aspekty omawianych już poprzednio zagadnień. Samo powtarzanie i streszczanie ustaleń poprzedników na charakter odtwórczy i wtórny. W drugim, trzecim i czwartym rozdziale habilitant omawia dzieje arabistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim i Warszawskim, placówkach PAN, bibliotekach, muzeach oraz archiwach. Rozdziale piątym wylicza dorobek naukowy arabistów polskich. Podaje jedynie autorów i tytuły prac, czasem zdjęcia okładek wybranych publikacji, nie przeprowadza zaś pogłębionej analizy

merytorycznej treści. Ostatni szósty rozdział zawiera tabele z alfabetycznym zestawieniem przedmiotów wykładanych na arabistyce w Krakowie i Warszawie. Podobnego typu tabele autor zamieszcza również w aneksie.

Druga z poddanych do oceny książek składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, posłowania, streszczenia, wykazu tabel, spisu wykresów i ilustracji, bibliografii oraz indeksu osobowego. W pierwszym rozdziale habilitant omawia losy studentów arabistyki w czasach Polski Ludowej. W rozdziale drugim pisze o arabistycznym środowisku naukowym w latach 1945-1990. Ostatni rozdział poświęca absolwentom arabistyki i ich pracy zawodowej. Wśród dominujących zawodów wymienia tłumaczy, dziennikarzy, pracowników ministerstwa spraw zagranicznych i służb specjalnych.

Przechodząc do uogólnień stwierdzić należy, że w wypadku obu recenzowanych prac występują podobnego rodzaju błędy metodologiczne i warsztatowe. Pierwszym mankamentem jest ich ogromna objętość, świadcząca o tym, że autor nie zapanował nad obszerną bazą źródłową, przywołując *in extenso* całe dokumenty, które można było streścić w paru zdaniach. Ponadto układ materiału źródłowego sprawia wrażenie raczej przypadkowości niż przemyślanego z góry planu. Brak odautorskiej analizy powoduje, że mamy do czynienia z rodzajem kronikarstwa historycznego, opartego na układzie chronologicznym. W pracy występują niepotrzebne wtręty niemające żadnego związku z tematem pracy, np. autor wspomina o wymianie pieniędzy z 1950 roku, kartkach żywnościowych, bonach towarowych używanych w Peweksach i zamieszcza do tego ilustracje. Przy omawianiu sylwetek arabistów polskich nie zachowuje odpowiednich proporcji. Sylwetce prekursora arabistyki polskiej prof. Tadeusza Kowalskiego poświęca mniej więcej tyle samo miejsca co trzeciorzędnym arabistom. Należało rozbudować życiorysy głównych twórców do kilkunastu stron, natomiast skrótowo potraktować resztę środowiska arabistycznego. Szerzej można było zaprezentować życiorys prof. Andrzeja

Czapkiewicza, w tym przebieg jego inwigilacji przez krakowską bezpiekę. Ponadto sygnatury przywoływanych z archiwum IPN akt powinny być zaopatrzone w opisy zawierające informacje dotyczące ich zawartości, np. czy dotyczą one tajnych współpracowników, czy też osób inwigilowanych przez SB. Warto też było więcej miejsca poświęcić osobie prof. Jerzego Hauzińskiego i jego fundamentalnej pracy o polityce orientalnej cesarza Fryderyka II Hohenstaufa.

Obydwie książki zawierają ogromną masę faktów, które nie zostały jednak ułożone w sposób logiczny. Taka forma prezentacji materiału, nie zawierająca żadnego uzasadnienia metodologicznego, ani pogłębionej analizy źródeł, w minimalnym stopniu spełnia wymagania dyskursu naukowego. Można odnieść wrażenie, że autor nie potrafił poradzić sobie z nadmiarem informacji i napisał wszystko co wiedział na temat arabistyki polskiej, nie przeprowadzając koniecznej selekcji materiału. Skądinąd obie prace przynoszą dużo ciekawych wiadomości, odnalezionych w bogatych zasobach archiwów krakowskich, warszawskich, gdańskich i łódzkich. Autor sięgnął po archiwalia zgromadzone w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Telewizji Polskiej, Archiwum Polskiego Radia, Archiwum Nauki PAN i PAU. Skrupulatność i rozmach kwerendy źródłowej habilitanta jest głównym atutem jego pracy.

Na podstawie tego skrótowego zestawienia osiągnięć naukowych, można wysnuć wniosek, że dr Landowski jedynie w niewielkim stopniu wykazuje predyspozycje, jakie są nieodzowne do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej.

Działalność naukową habilitant starał się w miarę systematycznie zaznaczać, biorąc udział z referatami w ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach naukowych. W ramach tej aktywności uczestniczył w 30

konferencjach i sesjach naukowych. Prezentował swoje ustalenia w Łodzi, Warszawie, Lublinie, Gdańsku, Katowicach, Poznaniu, Gdyni, Ustce, Olsztynie i Wrocławiu. Jest członkiem kilku organizacji naukowych: Polskiego Towarzystwa Historycznego, Polskiego Towarzystwa Historii Mówionej, Royal Asiatic Society. W latach 2007-2012 był sekretarzem redakcji „Rocznika Orientalistycznego”. W 2022 roku został nagrodzony przez rektora Uniwersytetu Gdańskiego nagrodą indywidualną III stopnia. Niestety podczas całej długoletniej pracy naukowej nie kierował, ani nie uczestniczył w żadnym grantie krajowym (NCN, NPRH) lub zagranicznym.

Przeglądając zestawienie dorobku pisarskiego dra Landowskiego należy podkreślić wagę jego twórczości popularyzatorskiej, która skupiła się w kilku sferach aktywności m.in.: tłumaczeniu publikacji naukowych i popularno-naukowych (łącznie przełożył 8 książek, 20 dramatów, 20 filmów fabularnych i ponad 100 filmów dokumentalnych), wystąpieniach publicznych oraz medialnych (w radio i telewizji), a także wydawnictwach zwartych, wśród których na szczególne odnotowanie zasługują rozmówki polsko-ukraińskie, leksykon świata arabskiego i słownik cytatów łacińskich (współautorstwo).

Ważne miejsce w działalności habilitanta zajmuje dydaktyka. Od prawie dwóch dekad prowadzi wykłady kursowe dla studentów historii, etnologii, religioznawstwa, kulturoznawstwa, slawistyki, polonistyki i niemcoznawstwa. Wykaz prowadzonych przez niego zajęć jest naprawdę imponujący i obejmuje przeróżne dziedziny wiedzy, począwszy od historii orientu, kultury islamu, poprzez stosunki międzynarodowe, kończąc na historii Polski XIX wieku. Habilitant przyczynił się do uruchomienia kierunku studiów podyplomowych „Wiedza o Oriencie” na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego.

Na koniec warto dodać, że dr Landowski po raz drugi stara się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. Pierwsza próba z 2013 roku w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce na Wydziale

Politologii UMCS na podstawie monografii pt. *Polityczny wymiar islamu we współczesnych konstytucjach* (Warszawa 2013) zakończyła się niepowodzeniem.

Reasumując uważam, że całość dorobku naukowego dra Zbigniewa Landowskiego jedynie w dostatecznym stopniu stanowi podstawę do sformułowania wniosku, że spełnia on wymagania przewidziane w ustawie z 20 lipca 2018 roku prawo o szkolnictwie wyższym i nauce zgodnie z artykułem 219 ust. 1 pkt 2. Wnoszę zatem o nadanie drowi Zbigniewowi Landowskiemu stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii.

Prof. dr hab. Piotr Biliński